

JAKUB KOSOWSKI*

Uniwersytet Marii Curie- Skłodowskiej, Lublin, Polska

ODPOWIEDZIALNOŚĆ DYSCYPLINARNA ŻOŁNIERZY W ŚWIETLE USTAWY O OBRONIE OJCZYZNY – ZAGADNIENIA WYBRANE

DISCIPLINARY RESPONSIBILITY OF SOLDIERS IN THE LIGHT OF THE ACT
ABOUT DEFENDING THE HOMELAND - SELECTED ISSUES

ABSTRAKT: Artykuł porusza tematykę odpowiedzialności dyscyplinarnej żołnierzy w świetle ustawy o obronie Ojczyzny. Nowa regulacja, obejmująca kompleksowo sfery organizacyjne, służbowe i dyscyplinarne, zastąpiła rozdrobnione dotychczas przepisy, w tym ustawę o dyscyplinie wojskowej. Ustawodawca dokonał jednak licznych zmian w zakresie zarówno sfery materialnej, jak i proceduralnej w zakresie dyscypliny wojskowej. Z uwagi na obszerność przedmiotowej problematyki, niniejsze opracowanie odnosi się do wybranych aspektów, w tym istoty przewinienia dyscyplinarnego, ale także rezygnacji z prowadzenia postępowania dyscyplinarnego z uwagi na charakter/ istotę popełnionego przewinienia.

SŁOWA KLUCZOWE: postępowanie dyscyplinarne, dyscyplina wojskowa, odpowiedzialność dyscyplinarna, wina, przestępstwo, wykroczenie, rozmowa dyscyplinująca.

ABSTRACT: The article discusses the subject of disciplinary responsibility of soldiers in the light of the Act on Defense of the Homeland. The new regulation, comprehensively covering the organizational, service and disciplinary spheres, replaced the hitherto fragmented regulations, including the Military Discipline Act. However, the legislator made numerous changes in both the substantive and procedural spheres. Due to the extensiveness

---

* dr Jakub Kosowski, Maria Curie-Skłodowska University, Lublin, Polska.

 <https://orcid.org/0000-0001-6888-5771>, Jakub.kosowski@mail.umcs.pl

Copyright (c) 2022 Jakub Kosowski. This work is licensed under a Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International License.

of the subject matter, this study refers to selected aspects, including the essence of a disciplinary offence, but also resignation from conducting disciplinary proceedings due to the nature of the committed offence.

KEYWORDS: disciplinary proceedings, military discipline, disciplinary responsibility, guilt, crime, misdemeanor, disciplinary interview.

WPROWADZENIE

Ustawa z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny (t.j. Dz.U. z 2022 r. poz. 2305) wprowadziła gruntowe zmiany w zakresie szeroko rozumianego prawa wojskowego. Jednym z obszarów zmian była sfera odpowiedzialności dyscyplinarnej żołnierzy. Przed wejściem w życie przedmiotowej ustawy, regulacje dotyczące odpowiedzialności dyscyplinarnej żołnierzy regulowała ustawa z dnia 9 października 2009 r. o dyscyplinie wojskowej (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 1489). Regulacja z 2009 r. uwzględniała doświadczenia lat 2002-2007, zaś skala zmian i potrzeb uzasadniała wprowadzenie wówczas nowej ustawy.¹ W literaturze wskazano, że według uzasadnienia do projektu ustawy z 2009 r. przesłanką do przyjęcia nowych regulacji były utrzymujące się zagrożenia dla dyscypliny wojskowej, w tym używki i problematyka uzależnień, ale także archaiczność części rozwiązań, czyniących procedurę czasochłonną.² Już na gruncie poprzedniej regulacji w doktrynie dostrzeżono odmienną odpowiedzialność dyscyplinarnej żołnierzy, od innych rodzajów odpowiedzialności.³ W dalszej części niniejszego opracowania wskazano bowiem na specyfikę rozwiązań, chociażby w porównaniu z odpowiedzialnością dyscyplinarną w innych służbach mundurowych.

W świetle zagrożeń zewnętrznych związanych z atakiem Rosji na Ukrainę, ustawodawca słusznie dokonał wnikliwej analizy dotychczasowych regulacji prawa wojskowego. Projekt ustawy został przedłożony do Sejmu RP już 28 lutego 2022 r. Dostrzec należy istotny wysiłek, który spowodował niezwykle szybką reakcję skutkującą przyjęciem ustawy już w pierwszych

---

¹ S. Chomonicz, J. Kosowski, *Wybrane zagadnienia odpowiedzialności dyscyplinarnej żołnierzy*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 2019, nr 4, s. 25. Zauważyć jednak należy, że przedmiotowe regulacje nie stanowią materii konstytucyjnej. Szerzej na temat statusu Sił Zbrojnych w Konstytucji RP zob.: M. A. Kamiński, *Prawnoustrojowy status Sił Zbrojnych w Konstytucji Rzeczypospolitej Polski*, *Roczniki Nauk Prawnych*, 2019, t. 29, nr 3, s. 41-71.

² Szerzej zob. Z. Moszumański, S. Piwowar, W. Rawski, *Dyscyplina wojskowa. Rys historyczny ewolucji przepisów dyscyplinarnych*, Warszawa 2012, s. 192.

³ F. Radoniewicz, *Odpowiedzialność dyscyplinarna żołnierzy* [w:] *Prawo wojskowe*, red. W. Kitler, D. Nowak, M. Stepanowska, Warszawa 2017, s. 305. Nie bez znaczenia jest spójność systemu odpowiedzialności dyscyplinarnej także w zakresie powszechnego obowiązku obrony. Szerzej na temat powszechnego obowiązku obrony zob. m.in.: W. Kitler, M. A. Kamiński, D. Nowak, *Powszechny obowiązek obrony. Źródła, zakres, modele*, Warszawa 2019, s. 27-120.

dniach marca. W uzasadnieniu do projektu ustawy wskazano, że „podjęta została inicjatywa dotycząca stworzenia nowej regulacji, która wychodzi naprzeciw wyzwaniom współczesnego świata, i która swym zakresem obejmuje szeroko rozumiane kwestie związane z obronnością, w tym również przepisy dotyczące służby wojskowej.”⁴ Ustawa miała na celu kompleksowe regulowanie kwestii służby wojskowej i statusu żołnierzy, w tym: 1) zakres przedmiotowy i podmiotowy obowiązku obrony Ojczyzny; 2) rodzaje i skład Sił Zbrojnych oraz ich zadania; 3) organy właściwe w sprawach obrony państwa i ich zadania; 4) zasady programowania i finansowania rozwoju Sił Zbrojnych; 5) sposób prowadzenia rejestracji i kwalifikacji wojskowej oraz ewidencji wojskowej; 6) sposób prowadzenia rekrutacji do służby wojskowej; 7) zasady kształcenia kandydatów do służby wojskowej oraz żołnierzy; 8) zasady współpracy z organizacjami proobronnymi; 9) rodzaje służby wojskowej; 10) zasady powoływania do służby wojskowej, jej przebieg i zasady zwalniania z tej służby; 11) uprawnienia i obowiązki służbowe żołnierzy; 12) zasady i sposób wyróżniania żołnierzy oraz ponoszenia przez nich odpowiedzialności dyscyplinarnej; 13) zasady otrzymywania uposażenia i innych świadczeń przez żołnierzy; 14) zakres odpowiedzialności majątkowej żołnierzy; 15) zakres świadczeń odszkodowawczych pozostających w związku ze służbą wojskową; 16) zasady pełnienia służby wojskowej w razie ogłoszenia mobilizacji, stanu wojennego i w czasie wojny; 17) inne formy spełniania obowiązku obrony Ojczyzny; 18) sposób ustalania jednostek organizacyjnych przewidzianych do militaryzacji, właściwość organów w tym zakresie oraz zasady pełnienia służby w jednostkach zmilitaryzowanych; 19) właściwość organów w sprawach wnioskowania o uznanie obiektu za szczególnie ważny dla bezpieczeństwa i obronności państwa; 20) zakres świadczeń na rzecz obrony; 21) zasady realizacji przez przedsiębiorców zadań na rzecz Sił Zbrojnych.

Poza aspektami prawnymi, w uzasadnieniu do projektu ustawy wskazano ważne elementy pozaprawne, zaznaczając, że „w projektowanej ustawie unormowana została problematyka realizowania obowiązku obrony Ojczyzny, który wprost wywodzi się z przepisu art. 85 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, ustanawiającego zasadę powszechności tego obowiązku. Przepis ten ustanawia obywatelski obowiązek obrony Ojczyzny, który jest nie tylko obowiązkiem o charakterze prawnym, ale również moralnym i patriotycznym. Obrona Ojczyzny

---

⁴ Projekt ustawy o obronie Ojczyzny, druk sejmowy nr 2052, www.sejm.gov.pl, s. 1. Dostęp dnia 12.12.2022 r.

jest również przejawem realizacji obowiązków, ujętych w art. 82 Konstytucji, tj. obowiązku wierności Rzeczypospolitej Polskiej oraz troski o dobro wspólne.”⁵

Przedmiotem niniejszego opracowania będzie analiza wybranych, kluczowych, obszarów odpowiedzialności dyscyplinarnej żołnierzy ujętych w ustawie o obronie Ojczyzny w zestawieniu z dotychczas obowiązującą regulacją. Z uwagi na obszerność regulacji, wybrane zostały kwestie związane z istotą przewinienia dyscyplinarnego, ale także ze specyficznym rodzajem przewinienia dyscyplinarnego, tj. przewinieniem mniejszej wagi, które będzie wiązało się z rezygnacją w inicjowaniu postępowania dyscyplinarnego.

ISTOTA PRZEWINIENIA DYSCYPLINARNEGO

Ustawa o obronie Ojczyzny w znaczący sposób uszczegóławia definicję przewinienia dyscyplinarnego. Art. 348 ustawy stanowi bowiem, że żołnierz odpowiada dyscyplinarnie za popełnienie przewinienia dyscyplinarnego polegającego na naruszeniu dyscypliny wojskowej. Definicja naruszenia dyscypliny wojskowej znajduje się natomiast w art. 353 ustawy, który wskazuje, że naruszenie dyscypliny wojskowej stanowi czyn żołnierza polegający na zachowaniu godzącym w dobre imię lub interes Sił Zbrojnych, zawinionym przekroczeniu uprawnień albo niewykonaniu obowiązków wynikających z przepisów prawa, w tym z rozkazów i poleceń wydanych przez przełożonych uprawnionych na podstawie tych przepisów. Przytoczona definicja ma charakter ogólny. W tym względzie ustawodawca wskazał na dwie grupy sytuacji. Pierwsza grupa zachowań to czyny wypełniające jednocześnie znamiona przestępstwa lub wykroczenia albo przestępstwa skarbowego lub wykroczenia skarbowego (art. 351 ustawy). Ta grupa ma więc charakter zamknięty i obejmuje wszystkie stypizowanie w prawie karnym, prawie wykroczeń oraz prawie karnym skarbowym czyny. W ramach drugiej grupy sytuacji, w art. 353 ust. 2 ustawy wymieniono katalog czynów, które będą kwalifikowane jako naruszenie dyscypliny wojskowej. Co istotne, katalog ten ma charakter otwarty (przykładowy), poprzez użycie w jego treści słów „Naruszeniem dyscypliny wojskowej jest w szczególności: (...)” Przepis ten wskazuje na: 1) zachowanie niezgodne z godnością i postawą żołnierza; 2) niedopełnienie obowiązków żołnierza wynikających ze złożonej przysięgi wojskowej, a także z przepisów prawa, regulaminów wojskowych i zasad etyki wojskowej; 3) odmowa wykonania lub niewykonanie

---

⁵ Ibidem.

rozkazu lub polecenia; 4) zaniechanie czynności służbowej albo wykonanie jej w sposób nieprawidłowy; 5) niedopełnienie obowiązków służbowych albo przekroczenie uprawnień określonych w przepisach prawa; 6) świadome wprowadzenie w błąd przełożonego lub innego żołnierza, jeżeli spowodowało to lub mogło spowodować szkodę w służbie, żołnierzowi lub innej osobie; 7) nadużycie zajmowanego stanowiska dla osiągnięcia korzyści majątkowej lub osobistej; 8) postępowanie przełożonego w sposób przyczyniający się do rozluźnienia dyscypliny służbowej wśród podległych mu żołnierzy; 9) samowolne oddalenie się z rejonu zakwaterowania, jeśli pełni służbę w systemie skoszarowanym, lub nieusprawiedliwione opuszczenie miejsca pełnienia służby lub niestawienie się w tym miejscu; 10) stawienie się do służby w stanie nietrzeźwości albo po użyciu alkoholu, środków odurzających, substancji psychotropowych lub innych podobnie działających substancji lub środków, pełnienie jej w takim stanie, a także spożywanie alkoholu, środków odurzających, substancji psychotropowych lub innych podobnie działających substancji lub środków w czasie służby; 11) umyślne naruszenie dóbr osobistych innego żołnierza, a także innej osoby; 12) utrata służbowej broni palnej, amunicji lub środków bojowych; 13) utrata przedmiotu stanowiącego wyposażenie służbowe, którego wykorzystanie przez osoby nieuprawnione wyrządziło szkodę innej osobie lub stworzyło zagrożenie dla porządku publicznego lub bezpieczeństwa powszechnego; 14) ujawnienie informacji pozostającej w związku z wykonywaniem czynności służbowych, jeżeli spowodowało to lub mogło spowodować szkodę w służbie.

Mając na uwadze powyższe, należy zwrócić uwagę na istotną różnicę w porównaniu z dotychczas obowiązującą ustawą. Art. 3 pkt. 4 ustawy o dyscyplinie wojskowej stanowił, że przewinienie dyscyplinarne jest naruszeniem dyscypliny wojskowej, w wyniku działania lub zaniechania działania, które nie jest przestępstwem lub wykroczeniem albo przestępstwem skarbowym lub wykroczeniem skarbowym. Nadmienić jednak należy, że art. 17 ustawy o dyscyplinie wojskowej przewidywał odpowiedzialność dyscyplinarną za popełnienie przewinienia dyscyplinarnego, posiadającego jednocześnie znamiona innego czynu zabronionego (przestępstwa, wykroczenia), jeżeli to naruszenie prawa miało związek ze służbą wojskową. Działo się to oczywiście niezależnie od odpowiedzialności ponoszonej na podstawie innych przepisów. Rozwiązanie to miało charakter niezwykle specyficzny, gdyż w postępowaniach dyscyplinarnych w służbach mundurowych zasada jest odpowiedzialność dyscyplinarna za przestępstwa i wykroczenia niezależnie od wykazania związku czynu z pełnioną służbą. W literaturze szczegółowo odniesiono się do tej sfery odpowiedzialności dyscyplinarnej

służb mundurowych, w tym najliczniejszej z formacji, tj. Policji.⁶ W tym względzie przytoczyć należy także orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego, który odniósł się do tej właśnie sfery „zdublowania” odpowiedzialności prawnej, tj. odpowiedzialności karnej oraz odpowiedzialności dyscyplinarnej. Trybunał Konstytucyjny uznał, że art. 132 ustawy o Policji nie narusza przepisów Konstytucji, ani Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych. W uzasadnieniu do przedmiotowego orzeczenia wskazano na kluczowe aspekty dwóch wymienionych rodzajów odpowiedzialności. Trybunał uznał: „Niewątpliwie odpowiedzialność dyscyplinarna stanowi dodatkową dolegliwość, ponieważ jest niezależna od odpowiedzialności karnej. W ramach postępowania dyscyplinarnego mieści się także odpowiedzialność za czyny nie mające znamion przestępstw, a które uchybiają godności lub regułom wykonywania danego zawodu. Niezależność postępowania dyscyplinarnego od odpowiedzialności karnej jest powszechnie stosowana w regułach odnoszących się do postępowania dyscyplinarnego dotyczącego pracowników mianowanych.”⁷

Art. 351 ustawy o obronie Ojczyzny stanowi więc nawiązanie do regulacji obowiązujących od wielu lat na gruncie postępowań dyscyplinarnych w służbach mundurowych. Nie stanowi bynajmniej naruszenia standardów konstytucyjnych ani międzynarodowych, co jasno stwierdził Trybunał Konstytucyjny w przytoczonym powyżej orzeczeniu z 2002 r. Poszerzenie zakresu odpowiedzialności dyscyplinarnej na gruncie aktualnie obowiązującej ustawy należy więc uznać za rozwiązanie w pełni zasadne. Przedmiotowe orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego będzie więc miało zastosowanie także do nowych regulacji prowadzonych ustawą o obronie Ojczyzny, a tym samym nie będzie możliwe skuteczne kwestionowanie zasad odpowiedzialności dyscyplinarnej i odpowiedzialności karnej za ten sam czyn, niezależnie od wykazania jego związku z pełnioną służbą.

Odrębną kwestią wartą analizy w kontekście istoty przewinienia dyscyplinarnego jest zaliczenie naruszenia zasad etyki jako naruszenia dyscypliny wojskowej. Art. 17 ust. 4 ustawy o dyscyplinie wojskowej stanowił, że żołnierz za popełnienie czynu będącego naruszeniem wyłącznie zasad etyki oraz godności i honoru żołnierza nie ponosi odpowiedzialności dyscyplinarnej. Regulacja ta, wraz ze wskazaną powyżej sytuacją wyłączenia odpowiedzialności dyscyplinarnej w przypadku popełnienia przestępstwa lub wykroczenia niezwiązanego ze

---

⁶ S. Maj, *Postępowanie dyscyplinarne w służbach mundurowych*, Warszawa 2008, s. 33, 169, 200-201, 240-241, 271-272, 309-310.

⁷ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 8 października 2002 r., K 36/00, Legalis nr 55386.

służbą, stanowiły więc istotny wyłom w zakresie przedmiotowym odpowiedzialności. Tym samym pozytywnie należy ocenić włączenia zachowań odnoszących się do godności i honoru żołnierza, a także zasad etyki. Art. 353 ust. 2 ustawy o obronie Ojczyzny wskazuje bowiem wprost, że naruszeniem dyscypliny wojskowej jest zachowanie nieliczące z godnością i postawą żołnierza (pkt. 1) oraz niedopełnienie obowiązków żołnierza wynikających ze złożonej przysięgi wojskowej, a także z przepisów prawa, regulaminów wojskowych i zasad etyki wojskowej (pkt. 2). Wydaje się więc, że nowa regulacja stanowi swoiste dopełnienie zakresu przedmiotowego odpowiedzialności dyscyplinarnej. Zrównuje także zasady odpowiedzialności dyscyplinarnej żołnierzy z zasadami obowiązującymi inne formacje mundurowe.⁸

Aktualne regulacji precyzyjnie ujmują także kwestię winy przy popełnianiu przewinienia dyscyplinarne. Art. 16 ust. 3 ustawy o dyscyplinie wojskowej wskazywał bowiem, że przewinienie dyscyplinarne może być popełnione zarówno umyślnie, jak i nieumyślnie. Brak było jednak szczegółowych regulacji precyzujących ww. kwestie. Sprawy nie rozwiązywało odniesienie w sprawach nieuregulowanych do kodeksu postępowania karnego (art. 9 ustawy o dyscyplinie wojskowej), gdyż kodeks ten odnosi się do sfery proceduralnej, nie zaś prawno-materialnej. Chcąc precyzyjnie odnieść się do kwestii winy należałoby odpowiednio stosować kodeks karny, co nie występowało na gruncie ustawy o dyscyplinie wojskowej. W świetle powyższego nie było możliwe sięganie wprost do dorobku doktryny odwołujące się do regulacji kodeksu karnego w zakresie winy.⁹ Nowa ustawa precyzuje powyższe kwestie. Art. 354 ustawy o obronie Ojczyzny nie posługuje się co prawda pojęciem winy umyślnej i winy nieumyślnej, jednak uznaje przewinienie dyscyplinarne za zawinione wtedy, gdy żołnierz: 1) ma zamiar jego popełnienia, to jest chce je popełnić albo przewidując możliwość jego popełnienia, na to się godzi; 2) nie ma zamiaru jego popełnienia, popełnia je jednak na skutek niezachowania ostrożności wymaganej w danych okolicznościach, mimo że możliwość taką przewidywał lub mógł i powinien przewidzieć albo zaniechał działania, które mógł lub powinien podjąć. Nowa regulacja precyzuje więc przedmiotowe kwestie, co uznać należy za rozwiązanie w pełni zasadne.

PRZEWINIENIE DYSCYPLINARNE MNIEJSZEJ WAGI.

---

⁸ Szerzej zob.: S. Maj, *Postępowanie dyscyplinarne w służbach mundurowych*, Warszawa 2008. s. 33, 169, 200-201, 240-241, 271-272, 309-310.

⁹ Zob. m.in.: A. Zoll [w:] *Kodeks karny. Część ogólna, Komentarz, t. 1*, K. Buchała, A. Zoll, Kraków 1998, s. 88 i n.

Ustawa o obronie Ojczyzny wprowadza pojęcie przewinienia dyscyplinarne mniejszej wagi. Zaznaczyć jednak należy, że ustawodawca nie wprowadził definicji legalnej tego pojęcia. Mimo braku definicji legalnej, z przewinieniem dyscyplinarnym mniejszej wagi ustawodawca łączy istotne konsekwencje. Wówczas, zgodnie z art. 352 ustawy przełożony dyscyplinarny może odstąpić od wszczęcia postępowania dyscyplinarnego i przeprowadzić ze sprawcą przewinienia dyscyplinarnego udokumentowaną w formie notatki rozmowę dyscyplinującą. Kluczową przesłanką jest przeprowadzenie skutecznej rozmowy, tj. niezbędny jest fakt, żeby do rozmowy doszło. Wykluczone jest skorzystanie z przedmiotowych rozwiązań w sytuacji gdy zrealizowano wyłącznie czynności na piśmie, bądź żołnierz na piśmie przyjął tą formę sankcji dyscyplinarnych.¹⁰ Co ważne, notatkę włącza się do ewidencji wojskowej na okres 6 miesięcy. Odpowiednie sklasyfikowanie przewinienia dyscyplinarnego będzie więc implikowało doniosłe skutki na gruncie proceduralnym. Wykorzystanie formuły rozprawy dyscyplinującej powoduje bowiem zaniechanie prowadzenia postępowania dyscyplinarnego.

W związku z brakiem definicji legalnej pojęcia przewinienia dyscyplinarnego mniejszej wagi istotna jest analiza tej problematyki w zakresie sformułowania przesłanek, które umożliwią zakwalifikowanie czynu do tej grupy przewinień dyscyplinarnych. Jest to szczególnie istotne, że dotychczasowa regulacja nie wprowadzała takiego pojęcia, zaś rozmowa ostrzegawcza dotyczyła inaczej sformułowanej grupy czynów (vide art. 16 ust. 5 ustawy o dyscyplinie wojskowej). W dokonaniu analizy przedmiotowego pojęcia pomocne będzie piśmiennictwo i orzecznictwo sądowe wydane na gruncie ustaw regulujących funkcjonowanie służb mundurowych innych niż Wojsko Polskie. Wojewódzki Sąd Administracyjny w Olsztynie uznał, że jako przypadki mniejszej wagi należy traktować przewinienia dyscyplinarne, mające charakter incydentalny, obiektywnie niezamierzone, które nie wynikają ze złej woli funkcjonariusza.¹¹ Natomiast Sąd Najwyższy w zakresie odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów wskazał, że „zarówno ocena, czy stopień szkodliwości społecznej czynu jest większy niż znikomy, jak również czy przewinienie dyscyplinarne jest przypadkiem mniejszej wagi, wymaga kompleksowej oceny znamion przedmiotowych i podmiotowych przewinienia dyscyplinarnego. Przyjęcie wypadku mniejszej wagi jest rozstrzygnięciem o kwalifikacji prawnej czynu, która nie

---

¹⁰ Podobnie na podstawie postępowania dyscyplinarnego w Policji: Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Bydgoszczy z dnia 27 maja 2015 r. II SA/Bd 380/15, Legalis 1338202.

¹¹ Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Olsztynie z dnia 10 grudnia 2013 r. II SA/Ol 867/13, Legalis nr 770767.

może być związana ani uzależniona od osobowości obwinionego, jego opinii, zachowania przed i po popełnieniu czynu, a także innych okoliczności mających wpływ na wymiar kary, lecz leżących poza czynem.”¹²

F. Radoniewicz¹³ wskazał na znikomą stopień szkodliwości przewinienia mniejszej wagi, w przypadku jednoczesnego wypełnienia znamion wykroczenia, za które Policjant ukarany został grzywną, czy też zachowania funkcjonariusza polegającego na wprowadzeniu w błąd przełożonego, niespełniające żadnego ze wskazanych w art. 132 ust. 3 pkt 5 ustawy o Policji, tj. jeśli nie spowodowało szkody służbie, policjantowi lub innej osobie. Na stopień społecznej szkodliwości wskazał także T. Kuczyński¹⁴, który uznał, że przewinienie mniejszej wagi dotyczy działania o „niskim” i „znikomym” stopniu społecznej szkodliwości. B. Opaliński, M. Rogalski, P. Szustakiewicz nie skupili się na kazuistyce, lecz wskazali na pewne ogólne wytyczne, uznając, że o „zakwalifikowaniu czynu do kategorii przewinień decydują łącznie: jego strona przedmiotowa dotycząca rodzaj dobra, w które godzi czyn sprawcy oraz poniesiona szkoda, a także jego strona podmiotowa dotycząc stopnia zawinienia sprawcy, sposobu jego działania oraz zachowania się zarówno podczas popełnienia czynu jak i po jego popełnieniu.”¹⁵ W podobnym kierunku podążały rozważania P. Czarneckiego¹⁶, który słusznie zauważył, że ustawodawca w żadnym z aktów prawnych regulujących postępowania dyscyplinarne nie wskazał na katalog przesłanek, które umożliwiałyby zakwalifikowanie czynu jako przewinienia mniejszej wagi. Cytowany Autor zauważył, że „z uwagi na podobieństwa między prawem karnym a prawem dyscyplinarnym wydaje się, że warto przy ustaleniu znaczenia przewinienia dyscyplinarnego mniejszej wagi sięgnąć po konstrukcje prawa karnego, takie jak <<społeczna szkodliwość czynu>> (art. 115 § 2 kk.), czy występujący w licznych przepisach kk. <<wypadek mniejszej wagi>> lub nawet definicję wypadku mniejszej wagi wskazaną w art. 53 § 8 kks.”¹⁷ Stopień społecznej szkodliwości jest oceniany przez pryzmat art. 115 § 2 k.k., który stanowi, że przy ocenie stopnia społecznej szkodliwości czynu sąd bierze pod uwagę rodzaj i charakter naruszonego dobra, rozmiary wyrządzonej lub grożącej szkody, sposób i okoliczności popełnienia czynu, wagę naruszonych

---

¹² Wyrok Sądu Najwyższego - Izba Karna z dnia 1 października 2015 r., SNO 58/15, Legalis nr 1341837.

¹³ F. Radoniewicz, *Komentarz do art. 132 [w:] Ustawa o Policji. Komentarz*, red. K. Chałubińska- Jentkiewicz, J. Kurek, Legalis 2021, dostęp 12.12.2022 r.

¹⁴ T. Kuczyński, *Odpowiedzialność funkcjonariuszy służb zmilitaryzowanych za przewinienia dyscyplinarne mniejszej wagi*, „Zeszyty Naukowe Sądownictwa Administracyjnego” 2012, Nr 6, s. 28.

¹⁵ B. Opaliński, M. Rogalski, P. Szustakiewicz, *Ustawa o Policji. Komentarz*, Legalis 2020, dostęp 12.12.2022 r.

¹⁶ P. Czarnecki, *Przewinienie dyscyplinarne mniejszej wagi w prawie polskim*, „Białostockie Studia Prawnicze” 2017, vol. 22 nr 1, s. 29.

¹⁷ Ibidem.

przez sprawcę obowiązków, jak również postać zamiaru, motywację sprawcy, rodzaj naruszonych reguł ostrożności i stopień ich naruszenia. T. Oczkowski zauważył natomiast, że „o wypadku mniejszej wagi decydują podmiotowe i przedmiotowe okoliczności czynu sprawcy- obiektywne i subiektywne okoliczności czynu”¹⁸ Cytowany Autor odniósł się szerzej do ww. kwestii wskazując: „Do elementów przedmiotowych zaliczyć można z pewnością: sposób działania sprawcy, rodzaj dóbr w które godzi sprawca, charakter i rozmiar szkody wyrządzonej czynem, czas i miejsce jego popełnienia. Do okoliczności podmiotowych zaliczyć można motyw i cel działania sprawcy, stopień winy. Wartość przedmiotu przestępstwa, choć jest jedną z istotnych okoliczności, która może być brana pod uwagę przy ocenie, czy zachodzi tu wypadek mniejszej wagi, nie może być jednak jedyną okolicznością braną pod uwagę przy zakwalifikowaniu danego czynu jako uprzywilejowanego typu przestępstwa przeciwko mieniu.”¹⁹

Podsumowując, uznać należy za P. Czarneckim, że „przewinieniem dyscyplinarnym mniejszej wagi jest takie przewinienie dyscyplinarne (delikt dyscyplinarne), które ze względu na okoliczności przedmiotowe i podmiotowe w konkretnej sprawie cechuje się w stosunku do przewinienia dyscyplinarnego relatywnie niższym stopniem naruszenia reguł deontologicznych lub przepisów prawa obowiązujących przedstawicieli zawodów, w których wyróżniono odpowiedzialność dyscyplinarną, zawodową lub porządkową”.²⁰ P. Czarnecki ułożył przewinienie mniejszej wagi na osi „pomiędzy przewinieniami o niemal znikomym stopniu społecznej szkodliwości a przewinieniem, które cechuje wysoki stopień społecznej szkodliwości.”²¹

Dokonana analiza orzecznictwa i piśmiennictwa odnoszącego się do odpowiedzialności dyscyplinarnej innych służb mundurowych i podmiotów ma na celu sformułowanie wskazówek dla przełożonych dyscyplinarnych na gruncie ustawy o obronie Ojczyzny. Pamiętać bowiem należy, że dotychczas pojęcie to nie występowało w postępowaniu dyscyplinarnym wobec żołnierzy. Nie można jednak zapominać, że powyższe wywody nie mogą być wiążące dla przełożonych dyscyplinarnych. Słusznie stwierdził bowiem Wojewódzki Sąd Administracyjny w Warszawie, że „to do przełożonego dyscyplinarnego należy ocena czy konkretne

---

¹⁸ T. Oczkowski, *Komentarz do art. 278 k.k.* [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. R. A. Stefański, Legalis 2021.

¹⁹ Ibidem.

²⁰ P. Czarnecki, *Przewinienie dyscyplinarne mniejszej wagi w prawie polskim*, „Białostockie Studia Prawnicze” 2017, vol. 22 nr 1, s. 30.

²¹ Ibidem.

przewinienie dyscyplinarne jest przewinieniem mniejszej wagi”.²² Drugim istotnym aspektem jest brak kontroli instancyjnej w zakresie uzasadnienia decyzji przełożonego dyscyplinarnego o uznaniu czynu za przewinienie mniejszej wagi, o czym będzie mowa poniżej.

Dla porównania wskazać należy, że ustawa o dyscyplinie wojskowej nie wprowadzała konstrukcji przewinienia dyscyplinarnego mniejszej wagi. Owszem wprowadzała rozmowę ostrzegawczą (art. 16 ust 5 ustawy o dyscyplinie wojskowej; na wzór obecnej rozmowy dyscyplinującej), jednak ta formuła zamknięcia sprawy była możliwa, jeżeli okoliczności sprawy nie budziły wątpliwości i uznano te działania za wystarczające. Zastosowanie przedmiotowego rozwiązania było możliwe niezależnie od wagi przewinienia dyscyplinarnego, co dawało bardzo szeroką dyskrecjonalną władzę przełożonym dyscyplinarnym.

W zakresie aspektów proceduralnych zauważyć należy, że rozmowę dyscyplinującą, można przeprowadzić w terminie do 30 dni od dnia powzięcia przez przełożonego dyscyplinarnego wiadomości o popełnieniu przewinienia dyscyplinarnego. Polega ona na wytknięciu żołnierzowi niewłaściwego postępowania oraz uprzedzeniu go o możliwości zastosowania innych środków dyscyplinujących, a także wszczęcia postępowania dyscyplinarnego i wymierzenia kary dyscyplinarnej w przypadku ponownego popełnienia czynu, za który żołnierz ponosi odpowiedzialność dyscyplinarną. Nie bez znaczenia jest także możliwość wniesienia sprzeciwu w terminie 2 dni od dnia zapoznania się z notatką z tej rozmowy. Ważne jest pouczenie żołnierza o przysługującym mu uprawnieniu co wynika wprost z art. 385 ust. 1 ustawy i stanowić będzie bezwzględna postać zasady informacji prawnej.²³ Pamiętać bowiem należy, że w zakresie nieuregulowanym przedmiotową ustawą mają zastosowanie przepisy kodeksu postępowania karnego (art. 415 ust. 1 ustawy).

Składając sprzeciw żołnierz nie zgadza się z wytkniętym mu niewłaściwym postępowaniem podczas rozmowy dyscyplinującej. Wniesiony sprzeciw nie podlega kontroli merytorycznej, a tym samym żaden organ nie dokonuje analizy trafności zakwalifikowania danego zachowania przez przełożonego dyscyplinarnego jako czyn mniejszej wagi. Podlega jedynie kontroli formalnej w zakresie wymogów formalnych oraz terminu na jego wniesienie. Będzie posiadał

---

²² Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 15 października 2010 r., II SA/Wa 810/10, Legalis nr 380054.

²³ Szerzej na temat istoty bezwzględnej postaci zasady informacji prawnej zob.: J. Kosowski, *Zasada informacji prawnej w polskim procesie karnym w świetle art. 16 k.p.k.*, Warszawa 2011, s. 125-196.

natomiast skutek kasatoryjny²⁴, gdyż powoduje wszczęcie postępowania dyscyplinarnego, bez analizy argumentów merytorycznych zawartych w tym środku zaskarżenia.

Zestawiając aktualne regulacje z przepisami ustawy o dyscyplinie wojskowej zaznaczyć należy, że dotychczasowa ustawa nie wprowadzała możliwości wniesienia sprzeciwu, gdy żołnierz nie zgadzał się z wytkniętym mu niewłaściwym postępowaniem podczas rozmowy dyscyplinującej. Obecne regulacje zwiększają więc gwarancje strony biernej postępowania, co należy ocenić pozytywnie.

PODSUMOWANIE

Ustawa o obronie Ojczyzny wprowadziła istotne zmiany w wielu obszarach funkcjonowania Wojska Polskiego. Jednym z obszarów była właśnie odpowiedzialność dyscyplinarna. Okoliczność uchwalenia nowej ustawy mogłyby wpływać na powielenie dotychczasowych rozwiązań znanych na gruncie ustawy o dyscyplinie wojskowej. Stało się jednak inaczej i materia odpowiedzialności dyscyplinarnej także uległa zmianom. Dotyczy to zarówno sfery materialnej, jak i proceduralnej. Z uwagi na skalę tych zmian, niniejsze opracowanie odniesiono wyłącznie do istoty przewinienia dyscyplinarnego oraz zupełnie nowej konstrukcji w zakresie odpowiedzialności dyscyplinarnej żołnierzy, tj. przewinienia mniejszej wagi. Dokonana analiza miała na celu w pierwszej kolejności porównanie dotychczasowych i obecnych regulacji, ale także ich ocenę pod kątem funkcjonalności. W tym obszarze wykorzystano regulacje odnoszące się do postępowania dyscyplinarnego w innych grupach zawodowych i służbach mundurowych. W istotnym zakresie zunifikowano bowiem rozwiązania, wykorzystując dotychczasowe doświadczenia innych formacji mundurowych.

Podsumowując, stwierdzić należy, że dokonane zmiany wpłynęły na poszerzenie odpowiedzialności dyscyplinarnej w odniesieniu do przestępstw i wykroczeń niezwiązanych ze służbą, ale także wprowadzenie precyzyjnych przesłanek stosowania rozmowy dyscyplinującej poprzez wyróżnienie kategorii przewinienia dyscyplinarnego mniejszej wagi. Zmiany te należy ocenić pozytywnie z uwagi na ich komplementarny charakter, ale także wykorzystanie kilkunastoletnich doświadczeń funkcjonowania w praktyce zasad odpowiedzialności dyscyplinarnej innych służb mundurowych.

---

²⁴ Szerzej na temat skutku kasatoryjnego środków zaskarżenia zob. m.in.: D. Gruszecka [w:] *Proces karny*, red. J. Skorupka, Warszawa 2018, s. 720.

BIBLIOGRAFIA REFERENCES LIST

PIŚMIENICTWO LITERATURE

- Buchała K., Zoll A., *Kodeks karny. Cześć ogólna, Komentarz, t. 1*, Kraków 1998.
- Chomonic S., Kosowski J., *Wybrane zagadnienia odpowiedzialności dyscyplinarnej żołnierzy*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 2019, nr 4.
- Czarnecki P., *Przewinienie dyscyplinarne mniejszej wagi w prawie polskim*, Białostockie Studia Prawnicze 2017, vol. 22 nr 1, s. 29. doi: 10.15290/bsp.2017.22.01.02
- Kamiński M. A., *Prawnoustrojowy status Sił Zbrojnych w Konstytucji Rzeczypospolitej Polski*, Roczniki Nauk Prawnych, 2019, t. 29, nr 3. DOI: <http://dx.doi.org/10.18290/rnp.2019.29.3-3>
- Kitler W., Kamiński M. A., Nowak D., *Powszechny obowiązek obrony. Źródła, zakres, modele*, Warszawa 2019.
- Kosowski J., *Zasada informacji prawnej w polskim procesie karnym w świetle art. 16 k.p.k.*, Warszawa 2011.
- Kuczyński T., *Odpowiedzialność funkcjonariuszy służb zmilitaryzowanych za przewinienia dyscyplinarne mniejszej wagi*, „Zeszyty Naukowe Sądownictwa Administracyjnego” 2012, Nr 6
- Maj S., *Postępowanie dyscyplinarne w służbach mundurowych*, Warszawa 2008.
- Moszumański Z., Piwowar S., Rawski W., *Dyscyplina wojskowa. Rys historyczny ewolucji przepisów dyscyplinarnych*, Warszawa 2012.
- Oczkowski T., *Komentarz do art. 278 k.k. [w:] Kodeks karny. Komentarz*, red. R. A. Stefański, Legalis 2021.
- Opaliński B., Rogalski M., Szustakiewicz P., *Ustawa o Policji. Komentarz*, Legalis 2020, dostęp 12.12.2022 r.
- Radoniewicz F., *Komentarz do art. 132 [w:] Ustawa o Policji. Komentarz*, red. K. Chałubińska-Jentkiewicz, J. Kurek, Legalis 2021, dostęp 12.12.2022 r.
- Radoniewicz F., *Odpowiedzialność dyscyplinarna żołnierzy [w:] Prawo wojskowe*, red. W. Kitler, D. Nowak, M. Stepanowska, Warszawa 2017.
- Skorupka J. red., *Proces karny*, Warszawa 2018.

ŹRÓDŁA SOURCES

- Ustawa z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny (t.j. Dz.U. z 2022 r. poz. 2305)
- Ustawa z dnia 9 października 2009 r. o dyscyplinie wojskowej (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 1489).
- Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 1882 z późn. zm.)
- Projekt ustawy o obronie Ojczyzny, druk sejmowy nr 2052, www.sejm.gov.pl, s. 1. Dostęp dnia 12.12.2022 r.
- Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 8 października 2002 r., K 36/00, Legalis nr 55386.
- Wyrok Sądu Najwyższego - Izba Karna z dnia 1 października 2015 r., SNO 58/15, Legalis nr 1341837.
- Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Bydgoszczy z dnia 27 maja 2015 r. II SA/Bd 380/15, Legalis 1338202.

Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Olsztynie z dnia 10 grudnia 2013 r. II SA/Ol 867/13, Legalis nr 770767.

Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 15 października 2010 r., II SA/Wa 810/10, Legalis nr 380054.

Copyright (c) 2022 Jakub Kosowski

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International License.

Share Alike 4.0 International License.